Анатолій ДАВИДОВ

ОЗИВАЙКО

МІСЯЦЬ ТИШІ

Люблять вихованці дитсадка, коли їх перевідують шефи-жовтенята: гуртом цікаву книгу прочитають, витинанку склеять, нову пісню розучать... А коли з жовтенятами приходить їхній командир шестикласник Петько Чебрець, радість неабияка — той стільки казок знає, що може добу розповідати або ще й довше!

Тож і цього разу, тільки-но Петько з жовтенятами переступили поріг дитсадка, діти відразу потягли його до кімнати казок. Повсідалися півколом на великому пухнастому килимі, тільки очі блищать.

— Ви про Озивайка чули? — запитує у дітей Петько.

— Ні,— за всіх одказує Тарасик.— Розкажи!

— Нічого б і я не знав про Озивайка, коли б не потрапив був у халепу: взимку в заметіль заблукав у лісі. Думав, пропаду, та, спасибі, Озивайко допоміг, вивів мене на узлісся.

— Що ж то за Озивайко, невже й морозу не боїться? — дивується Тарасик.

— Нічого Озивайко не боїться — ні морозу, ні спеки, ні бурі, ні блискавки! — продовжує Петько.— Бо казковий він. Чули про лісовичків, які у дрімучих лісах мешкають? Оберігають від напасті птахів, звірів, дерева й кущі. Хто їх покличе, відразу ж відгукнуться, завжди на

допомогу прийдуть. Отакий і Озивайко. Відтоді як мене врятував, ми з ним — нерозлийвода.

— Вигадуєш! — Тарасик недовірливо глянув на Петрика.— Де ж це було, щоб лісовички з казки виходили? Та ще й з людьми дружили!

— З Озиваиком увесь наш шостий клас дружить: він не раз нас у ліс водив і таке показував, що самі нізащо того не побачили б. Хочете — і вас з ним познайомлю!

До лісу йти недовго. За якихось півгодини були вже там.

— Озивайко! Де ти?

— Тут я! — з-під розлогих кущів ліщини вийшов русявий хлопчик у зеленому вбранні.— Знову, Петю, гостей привів? — привітно всміхнувся.

Діти од несподіванки заніміли, тільки Тарасик протиснувся наперед і простяг лісовичкові долоню:

— Давай знайомитися!

...Невдовзі Озивайко запросив дітей на прогулянку.

— Вам Петько, гадаю, сказав, що червень — місяць тиші? — мовив. Діти одразу ж притихли.

— А чому він так називається? — пошепки запитала Маринка.

— Поясню, тільки пообіцяйте, що не галасуватимете в лісі.

— Обіцяємо! — тихенько сказали малі. Немовби легенький вітерець прошелестів...

— Та перш ніж до лісу йти,— сказав Озивайко,— зроблю вас, друзі, невидимими. Тоді вже напевне жодного звіра чи птаха не сполохаємо.

— Як це — невидимими зробиш? — не на жарт злякався Тарасик.

— А ось так! — Озивайко плеснув у долоні — й нікого не стало видно. Навіть Петька!..

— Озивайку! — ще тихіше прошепотів Тарасик.— А невидимим можна говорити?

— У лісі — ні! — впевнено відказав лісовичок.— А так — скільки завгодно.— І повів усіх стежиною в глиб лісу.

Тарасик оступився, ненароком на когось наштовхнувся (не видно ж!) і впав на кущі. Звідти одразу пташка випурхнула.

— Отакої, хлопче! — обурився Озивайко.— Ледве не наступив на соловейка!

— А що він там робив? — поцікавилась Оксанка.

— Як це що? — здивувався Озивайко.— Пташенят висиджував у гнізді.

— А яке воно у солов'я?

Озивайко глянув на сполохану Тарасиком птаху, що сіла на сусідньому дереві, й промовив:

— Хіба не бачите його ось тут на землі, між коріння?

— Справді, гніздечко,— зраділа Маринка,— ще й четверо яєчок у ньому!

Всі замовкли. Соловейко, заспокоївшись, знову сів на місце. Діти навшпиньках рушили геть.

— Тепер збагнули, чому червень — місяць тиші? — запитав лісовичок, коли відійшли досить далеко.

— Бо в цей час птахи пташенят висиджують,— прошепотів Тарасик.

— А є такі, що вже малят вигодовують,— продовжував розповідь Озивайко.— Ось погляньте вгору! Що там?

— Шпаківня,— здивувалась Маринка.— Звідки вона в лісі взялася?

— Ваші шефи — піонери — почепили. Зараз у ній шпаки аж семеро пташенят вивели.

Тут і шпак нагодився. Тільки-но підлетів до отвору, а звідти висунувся широко розкритий дзьобик. Шпак сунув туди принесене і полетів.

— Ох і їдять же ці пташенята! — сказав Петько.— За день майже чотири сотні комах, гусениць, равликів приносять їм дорослі птахи. Уявляєте, скільки шкідників вони знищують? Від цього лісу велика користь!

— Пташенята не лише у шпаків вивелися,— вів далі Озиваико,— а й у граків, синиць, дятлів, які літають без перепочину в пошуках харчу: треба діток годувати, щоб швидше росли. І у звірів також з'явилося потомство — підростають козенята, вилазять з нір лисенята, гріються на сонці борсученята. Хочете, покажу, як вони це роблять?

— Хочемо! — голосно гукнув Тарасик і, хоч не бачив виразу Озивайкового обличчя, зрозумів, що завинив, і знітився.

...Борсученят побачили на крутосхилі яру, порослого чагарником. Троє звіряток лежали поблизу входу до нори. Кумедні такі. Час від часу вони перевертались з боку на бік, як справжні пляжники. Діти хотіли підійти ближче, та Озиваико не дозволив — навіщо, мовляв, лякати! І все ж таки у когось під ногами лунко тріснула суха гілка. Одразу ж із нори вискочив дорослий борсук і хутко позаштовхував малят у схованку.

А невдовзі побачили ще одне диво: дика качка вела кудись свій виводок — десь із десяток пуховичків.

— Куди це вони йдуть, як тут опинилися?

— Знаю я цю качку,— пояснив Озиваико,— вона виводить каченят у дуплі невисоко над землею і одразу йде з ними до води: там і харч, і безпека.

У лісі тихо. Коли це щось як закаркає, як застрекоче!

— Хто це? — кинулися всі до Озивайка.

— Зараз побачимо,— лісовичок підвів їх до старезного дуба, під яким клу-бочилася зграя сорок і ворон.

Підійшли ще ближче й помітили на гілці великого птаха.

— Вухата сова! — упізнав Петько.— Тільки чого це сороки та ворони напали на неї?

— З пугачем переплутали,— усміхнувся Озиваико.— Той іноді малят у птахів краде, а ця сова мишами та полівками живиться. За літо

близько тисячі їх знищує. Отож зважте, яку користь дають сови, якщо одна полівка з'їдає за літо майже кілограм зерна!

— Ти диви, скільки зерна зберігає нам сова — майже тонну! — аж охнув Петько.— Чого ж тоді, Озивайку, дивишся спокійно, як ті розбійниці над нею збиткуються?

Озивайко щось гукнув до сови, та знялася з гілки й полетіла в зарості молодих ялин.

— Сови,— сказав Озивайко,— полюють уночі. Тоді, коли хижі птахи сплять...

Дітям уже час було вертати додому, та Озивайко зупинив їх.

— А ось у тому дуплі,— показав на отвір у стовбурі,— живуть кажани. Вони також полюють уночі й знищують багато комах-шкідників. Хочете зазирнути? Тільки тихенько, щоб не сполохати маленьких охоронців лісу.

Підійшли до дупла. Ані звуку. Зазирнули всередину. Там, вчепірившись кігтиками в дерево, висіло вниз головою з десяток руденьких тваринок. Геть як миші, тільки з крилами. Сплять!

— Отакі мої помічники,— промовив, як одійшли, Озивайко.— Без них я був би як без рук!

Зачаровано слухали діти Озивайка. Такий, як і вони, хлопчик, а скільки знає. Що то, як казковий!

Озивайко хотів іти з дітьми далі, в глиб лісу, та Петько зітхнув — час дошкільнят до дитячого садка вести. А ті:

— Нехай з нами й Озивайко йде!

— Не можна, друзі, ліс полишати, а ви ще приходьте,— лагідно всміхнувся лісовичок.— І щоб не дуже поспішали. Гаразд?

...Вже прощалися, аж Тарасик спохопився:

— Озивайку, ми так і залишимось невидимками?
Лісовичок плеснув у долоні, і всіх знову стало видно.

КОГО "ЛЮБЛЯТЬ" БЛИСКАВКИ

А липень таки недаремно вважають найтеплішим місяцем року. Навіть уночі не зачиняються вікна спальних кімнат лісової дошкільнятської дачі. І дітям анітрохи не холодно, а сьогодні було навіть душно. Вихователька сказала, що це на дощ. Аж ні, вранці вітерець набіг, погнав хмари по небу, й невдовзі засяяло сонце. Після сніданку Петько прийшов з жовтенятами (вони в сусідньому піонерському таборі відпочивають) й повів дітей на прогулянку.

Довкола дачі липи ростуть. Високі та розлогі. Нещодавно вони зацвіли, і тепер повітря напоєне медовими пахощами. Над липами гудуть бджоли. Їх безліч.

— А чи знаєте,— запитав Петько,— скільки одна бджолина сім'я за день може меду назбирати? Близько семи кілограмів!

Діти підійшли до однієї липи. Тарасик спробував стовбур обхопити — та де там! Довелося уп'ятьох за руки взятися.

— Ці липи дуже давні, більш як три століття ростуть,— сказав.

Пішли в глибину лісу. Тихо похитуються стрункі сосни, зеленіє папороть, темніють ягідки чорниці. Петько чекав, що діти самі їх помітять, та хіба ж до того: тут дрозди молоденькі пурхають з гілки на гілку — вчаться літати, там зграйка шпаків промайнула...

Тарасик сахнувся від несподіванки — перед ним сиділо зайченя. Сіро-буре хутро зливалося з пожовклою травою, тому звірятка здалеку не було видно. Хлопчик радісно попрямував до зайченяти — воно не тікало. Що з ним? Хлопчик уже й руку простяг, щоб погладити вуханя, і лише тоді зайченя... прокинулося. Стрибнуло вбік і зникло. Тарасик подумав, що близько зайченяти ще ніхто з його групи не бачив, і пішов розповісти дітям свою пригоду...

Ніхто не помітив, як набігла темна хмара. Тільки-но сховалися під дубом, замигтіли перші блискавки, грім ударив розкотисто. Страшно стало.

Тут і знайшов їх Озивайко.

— Хто ж від грози під дубом ховається? — здивувався.— Це дерево найдужче від блискавки страждає. Ходімо в гущавину лісу. Туди вони рідко вдаряють.

...Діти сиділи під розлогим кущем ліщини й слухали Озивайка. А він розповідав їм цікаві речі. Виявляється, блискавки, крім дуба, "люблять" ще ялину, сосну, березу, а от в'яз і ліщину обминають.

СУНИЦІ У СЕРПНІ

Петько прийшов у дитсадок ранесенько.

— Озивайко до лісу запрошує,— сказав.— Хоче вас ягодами почастувати!

— Якими? — запитав Тарасик.— Суниці вже відійшли.

— А от і не відійшли! — всміхнувся Петько.— Озивайко знає галявину, де ростуть пізні ягоди.

І справді — чимала галявина майже вся червоніла од суниць. Діти притьмом кинулися їх збирати.

— Як назбираєте по чашці,— мовив Озивайко,— підемо до кринички, помиємо ягоди, а тоді вже й поласуєте. Так вихователька наказала!

Але раптом ягоди зникли.

Тарасик зрозумів, хто в тому винуватець.

— Не буду більше,— пообіцяв Озивайко. І Маринка знітилася: це й через неї смачних суниць не стало, адже смакувала ними, не помивши.

Озивайко перемовився з Петьком і тричі плеснув у долоні — на галявині знову з'явилися ягоди.

— Де вони були? — здивувався Тарасик.

— Я сказав суничкам, щоб вони від неслухів поховали свої ягоди під листочки,— засміявся Озивайко.

Невдовзі чашки були повні. Маринка перша назбирала і почала робити букетик із стебелець, де ягід було найбільше. Деякі стебельця не могла зламати, тож виривала їх з корінням.

— А ось так робити негоже! — підійшов до неї Озивайко.— Уявляєш, що сталося б, якби кожен, хто до лісу приходить, виривав по рослинці? Не була б тоді й оця галявина така гарна. Ходімо тепер до кринички.

Діти помили ягоди і всмак попоїли. Хотіли віддати Петькові чашки, шоб той до рюкзака поклав, однак Озивайко попередив:

— Вони вам іще знадобляться!

І знову диво: привів їх Озивайко на ще більшу галявину, поросту невисокими кущами ожини. І на ній теж ягоди. Діти одразу ж до них.

— Покуштувати можна? — запитав Тарасик.

— Хіба що по одній! — дозволив Петько і пояснив: — Ростуть вони над землею, дощик їх миє.

Тарасик, як завжди, перший. Найбільшу ягоду вибрав і аж очі заплющив, передчуваючи смакоту. Але враз скривився, хотів виплюнути, та, певне, посоромився Озивайка і проковтнув.

— Кисла!

— Не така вона вже й кисла, — Петько й собі вкинув ягоду до рота,— більше кисло-солодка, хоча з суницею не порівняєш. Та знайте — ожина також цілюща ягода: у ній вітамінів багато. Давайте наберемо цих ягід по чашці — кухарі вам добрий компот зварять.

Вже як ішли додому, натрапили на інші ягоди: яскраво-червоні, соковиті, = ::-:и купками примостилися на гілочках невисокого куща. Цього разу Сергіико обігнав всюдисущого Тарасика і перший до них кинувся. Одну ягідку зірвав, хотів скуштувати — ростуть од землі високо!

— Не смій! — зупинив його Озивайко.— Не можна людям ці ягоди чіпати — зони дуже отруйні!

— Тому й вовчими звуться,— підійшов Петько.— Запам'ятайте, діти, цю рослину і десятою дорогою обходьте: навіть листя й кора в неї отруйні.

Сергійко аж поблід од ляку. Викинув затиснуту в долоні ягоду, а тоді й витер об штанці пальці. Петько побачив це:

— Прийдемо додому, добре руки помиємо!

— У лісі не лише вовчі ягоди отруйні,— додав Озиваико.— Затямте назавжди: можна їсти лише ті ягоди, брати лише такі гриби, які ви добре знаєте. І обов'язково з дозволу дорослих,— усміхнувся лісовичок дітям, плеснув двічі в долоні й... зник.

Маринка, як те побачила, гірко заплакала.

Але тут Озиваико знову з'явився і став їй хустинкою сльози витирати.

— Чого, дівчинко, плачеш?

— Думала, що ти назовсім пропав, Озивайку. Не зникай більше!

— Як-то не зникай? Адже в мене в лісі стільки різних справ. Тож до побачення, друзі! — І Озиваико знову зник, ніби розтанув у лісовій гущавині.

ЦІКАВА ЗНАХІДКА

Першої неділі вересня пішли діти до Озивайка. Жовтенята зодягнули шкільну форму — нехай бачить лісовичок, які вони дорослі. Стільки новин принесли, слухай — не переслухаєш. Однак у Озивайка й на те терпіння вистачило.

— А тепер ходімо,— запросив їх до лісу.

Зупинилися на березі річки. Верби, тополі довкола, і аж до самісінької води очерет доходить.

Озивайко глянув угору, діти й собі за ним, і всі побачили на тоненькій вербовій гілочці... рукавичку.

— Хто її туди почепив? — здивувався Тарасик.

— Придивіться-но пильніше,— порадив Озивайко.— Хіба це рукавичка?

— Гніздо ремезове! — вигукнула Маринка.— Я у Музеї природи бачила таке.

— Ось би роздивитися його... — замріяно мовив Тарасик.

Озивайко плеснув у долоні, гілочка з гніздечком загойдалася, а потім нагнулася дітям до ніг.

— Ремези вже у вирій полетіли, а навесні зів'ють собі нове гніздечко, — пояснив Озивайко.— Зіткане воно з тополиного пуху і маленьких рослинок. А знаєте, навіщо ремези підвішують своє гніздечко-рукавичку на такій тонесенькій гілочці? Щоб жоден хижак не дістав. Одного разу я бачив, як сорока хотіла поживитися яєчками. Та де там! Тільки-но сіла на гілочку — гілочка прогнулася, ось-ось зламається. Так і не вдалося злодійці вкрасти ремезове яєчко.

— Пташенятам, напевно, добре в такому затишному гніздечку? — запитала Маринка.

— Аякже. Туди дощ не забиває, а тополиний пух од спеки захищає...

Дівчинка нахилилася, хотіла взяти гніздечко в руки і здивовано обернулася.

— Там хтось є! — прошепотіла.

Озивайко усміхнувся й витрусив із гніздечка на землю маленьку довгохвосту тваринку, дуже схожу на білку. Мордочка гостренька, з чорними плямками на щоках, вуха великі, круглі. Хвостик вкритий густим волоссям, а на кінці немовби пензлик.

— Соня садова,— сказав.

Тваринка лежала, згорнувшись клубочком, і ніби не дихала.

— Це вона, мабуть, забилася, коли гніздо падало! — мовив Тарасик.

— Хіба ж у такому м'якенькому гнізді сильно вдаришся? — заперечив Озивайко.— Вона спить собі.

— Спить? — дивувалися всі.— Так міцно?

— Як засне восени, то аж навесні прокинеться.

— Що ж із нею тепер станеться? — злякалися діти.— Навіщо ти, Озивайку, скинув гніздо?

— Бо погану схованку вибрала ця соня на зиму. Гніздечко, бачите, на самому березі. Тут його і вітри можуть здути, і куниця дістане... Одне слово, ненадійна криївка! То щоб невдаха не загинула, я її зараз розбуджу — нехай шукає безпечнішу домівку: дупло, скажімо.

Озивайко дмухнув на соню, щось їй прошепотів, і та пробудилася. Якусь мить роздивлялася довкола, а тоді як чкурне в зарості ліщини, тільки хвіст-пензлик майнув.

— Соні садові,— пояснив лісовичок,— живуть у лісах, де є дуби, липи, клени, горобина, черемха, ліщина, шипшина. Полюбляють селитися в дуплах дерев, у пеньках, можуть влаштувати собі кубельце і в хліві або коморі. А наша знайда,— і Озиваико засміявся,— полінувалася зробити гніздо сама, то залізла в ремезове...

— А що їсть соня? — поцікавилася Маринка.

— Різне насіння, ягоди, а ще комахи, молюски, пташині яєчка,— розповів Озиваико.— Це метке звірятко нишпорить у пошуках їжі не лише по деревах, а й по землі. Якщо побачите його де-небудь — не чіпайте, бо сонь садових лишилося тепер небагато.

Озивайко взяв у руки гніздечко-рукавичку.

— Заберіть його з собою,— промовив до учнів.— Нехай воно прикрасить шкільний кабінет зоології.

...Лісовичок подарував дітям красиве кленове листя й надвів їх аж до автобусної зупинки.

ВЕРХИ НА СОМІ

Стояла тепла, напрочуд лагідна днина. Сонце щедро золотило дерева і кущі, де цвів бузково верес, а над ним гули бджоли.

— Озивайко! — пролунало й одлунило в лісі, та Озивайко не з'являвся.

Діти занепокоєно вдивлялися у хащі. Що з лісовичком, де він забарився?

Вирішили гучніше покликати Озивайка. Такий галас здійняли, що, напевно,

у будь-якому закуткові лісу можна було почути.

— Що сталося? — з'явився нарешті Озивайко. Одяг на ньому золотистий, тільки шапка й чобітки зелені.— Навіть лося налякали. Я чув, як мене Сергіико покликав, та саме підоспіла робота клопітна, ніяк не міг швидко впоратися.

— Може, наша поміч потрібна? — спитав Тарасик.— Що ти робив, Озивайку?

— Ходімо покажу! — Озивайко повів дітей через хащі на берег річки.

— Тут живе величезний сом! — усміхнувся Озивайко.— Хочете поглянути?
Сонячні промені проникали аж до мулистого дна, освітлюючи чималу поросли зеленими водоростями колоду.

— А сом де? — не терпілося Сергійкові.

— Під колодою. Вдень він тут відпочиває, а вночі виходить на полювання.

— Як же його звідти виманити?

— Стривайте-но! — мовив Озиваико й пірнув на дно. Діти бачили, як він сягнув колоди, занурився у мул, а вже звідти вискочив верхи на величезному сомові. Той, мабуть, спросоння злякався, помчав уздовж річки, а тоді рвучко поплив назад, та Озиваико міцно сидів на рибині, тримаючись одною рукою за сомового вуса.

— Мені б на такому конику покататися! — захоплено промовив Сергійко.

— Холодно, відразу ж застудишся,— застеріг його Петько.

— Це тільки Озивайку нічого не страшно, бо він казковий!

А Озивайко вже відпустив сома, і той знову сховався під колоду.

— Тепер ходімо покажу, що я робив, коли кликав мене Сергійко.

Трохи далі від колоди на дні річки діти побачили чималу ковбаню. Видно, що глибоку цю яму вирито недавно — на її дні мул ще не встоявся.

— Раніше цієї ковбані не було,— сказав Озиваико.— Тому взимку рибі ніде було ховатися, адже річка не дуже глибока й морози іноді дістають дна. Торік сом через це мало не загинув, а тепер я рибі добрячу схованку викопав. А що на сомі покатався — так то на віддячку!

ЛІСОВА КРАСУНЯ

Зовсім мало на деревах листя. Діти йшли лісом і не впізнавали його — такий він став оголений, мовчазний. Озивайко вже чекав на них.

— Чом невеселі? — запитав стурбовано.

— Лісу шкода стало,— за всіх відказав Тарасик.— Без листя він якийсь сумний...

Озивайко здивовано поглянув на дітей:

— Ви й справді зажурилися через це? Не варто, адже листопад деревам лише на користь!

— Як-то на користь? — обступили його діти.— Хіба не зима змушує їх скидати листячко?

— Ну, звичайно, зима. Листопад тоді й настає, коли починаються морози.— Озивайко сів на пеньок.— Дерево скидає листя, щоб витрачать менше води.

— А чому ж тоді сосни та ялини не скидають хвоїнок? — допитувалися діти.

— Бо їхні гостренькі листочки випаровують зовсім мало вологи,— розповідав Озивайко, а тоді запропонував: — Ходімо покажу вам лісову красуню — горобину.

Щойно він це сказав, як засвітило сонце, спалахнуло всіма барвами опале листя, і все відразу звеселіло. Тарасикові навіть покачатися у тому листі забаглося, і за ним усі "пірнули" у жовтаво-багряне море. Та Озивайко не дав дітям довго бавитися. Роботи, мовляв, у нього багато.

Прийшли на галявину, де червоними кетягами ягід променіла горобина. В цей час до неї прилетіла зграйка строкатих птахів.

— Омелюхи! — впізнав їх Сергійко.— Вони зимуватимуть у нас?

— Е ні,— сказав Озивайко.— Ці птахи перелітні. Ось наїдяться ягід,— а це для них найбільші ласощі,— й полетять на південь.

— Зовсім тоді спорожніє ліс! — зітхнув Сергійко.

— Не так уже й спорожніє,— розповідав далі Озивайко.— Звичайно, птахів буде менше, аніж улітку, однак у нас зимуватимуть і синиці, і снігурі, й дятли, і повзики, й чижі... Важко пташкам узимку, та ми їм допоможемо — не дамо з голоду пропасти!

Діти обступили Озивайка й почали радитися, як краще взимку підгодовувати пташок.

ПТАШИНА ЇДАЛЬНЯ

Сніг ішов цілу ніч. А на ранок засяяло сонце, заіскрилися сніжинки на деревах, кущах, парканах і просто під ногами. Тарасик дивився на все те диво й не міг намилуватися.

А в лісі, мама казала, зараз пташкам нелегко,— то Маринка у своїх м'якеньких чобітках підішла нечутно.— Не добути пташкам корму. І Озивайкові одному не впоратися...

Зателефонуємо Петькові, може, порадить щось,— запропонував хлопчик, і вони, взявшись за руки, пішли до дитсадка.

Ось і настав час допомогти лісовим мешканцям,— сказав, вислухавши дітей, Петько.—Візьмемо годівнички, корм — і до роботи!

...Озивайко зустрів їх на галявині. У теплому кожушку, весь засніжений, розпашів од швидкої ходи.

— А ви вчасно! — тільки й мовив. Став розподіляти годівнички: — Оці ви тут почепите, а ці я сам у найдальші куточки лісу віднесу.

Закипіла робота. Тарасик узявся прилаштовувати до сучка годівничку, а вона ніяк не хотіла висіти рівно: вітер кидав її з боку в бік.

— Не годиться вона, Тарасику, для такої погоди,— сказав Озивайко. — Бери краще ось цю, з дашком.

Тарасик швидко прив'язав годівничку до стовбура молоденького дубка. Підійшла Маринка й насипала на столик під дашком зерна та соняшникового насіння.

Петько дістав із торбинки шматочок сала.

— Для синиць? — зрадів Тарасик.— Давай я його прикріплю он до того сучка!

Невдовзі всі годівнички були понавішувані.

Діти стали під сосною й почали чекати на пташок. А ті чомусь не летіли.

— Невже померзли? — бідкалася Маринка. "Стук-стук!" — пролунало над головою.

— Дятел! — здогадався хтось.

— Якщо дятел живий, то й інші пташки прилетять! — сказав Петько. Озивайко на те всміхнувся, а тоді розстібнув свого кожушка, й звідти сипонули зграйки синичок, снігурів, чижів. Навіть кілька сойок. Птахи закружляли над його головою, а помітивши годівнички з кормом, полетіли до них.

— Навіщо ти, Озивайку, всіх пташок під кожушок сховав? — насупився Тарасик.— їм там, напевне, тісно було...

— Хоч не пишно, та затишно! — весело промовив Озивайко.— Дрібні пташки без корму довго не живуть — замерзають. А під кожушком їм було тепло, ось і протрималися до вашого приходу. Ви ще можете поспостерігати за пташками, а я подамся далі, бо й іншим лісовим

мешканцям потрібна допомога. І не забувайте — пташкам щодня треба корм підкладати!..

Озивайко всміхнувся привітно й розтанув у сніжно-білому мареві.

НЕВМИРУЩИЙ БАРВІНОК

Добре потрудилися діти — не лише пташкам корму всілякого насипали, а й про лосів та кіз подбали: сіна запашного принесли, віників березових, що шефи-піонери влітку заготували. Вже й додому час, проте захотілося малятам звіра якогось побачити. Сховалися неподалік від годівниці. Морозець щоки пощипує, а довкола тиша — ані шелесне.

— Озивайку, поклич лося! — не витримав Тарасик.

— Сам прийде,— засміявся той.

— Хочеш, щоб возамерзали? А ще другом звешся!

— Таж сонечко гріє!

Сонце й справді пригрівало. Діти підставляли під його промені личка й одразу відчули тепло — лагідне-прелагідне.

— Ще й засмагнемо! — сказав хтось.

— Тихіше! — урвав балачки Сергійко.— Он щось сіре в кущах промайнуло...

— А що як вовки? — Маринка притулилася до Петька.

Аж тут на галявину вийшло трійко кіз. Діти завмерли. Кози постояли, нашорошивши вуха, ладні будь-якої миті зірватися з місця, але, не

помітивши нікого, попрямували до годівниці й узялися смикати сіно. Та недовго ласували.

На галявину ступив лось. Пирхнув невдоволено й теж попростував до годівниці. Кози злякалися велетня і втекли. А лось почав повільно наминати березові віники.

Сергійко ненароком наступив на гіллячку, й вона тріснула, ніби пролунав постріл. Лось злякано метнувся вбік.

Потім став і прислухався. Втупив погляд червонуватих очей у кущі, де ховалися діти. Дихав важко й напружено. З широких ніздрів двома струменями вибивалася пара...

— Тікаймо! — запропонував Тарасик.

— Стійте! — наказав Озивайко.— Лосі погано бачать. Зате вони добре чують!

Діти навіть дихнути боялися. Лось заспокоївся і знову повернувся до годівниці. А діти, обережно ступаючи, подалися геть. Хоч і мирна тварина лось, а все ж таки звір!

Гарно у тихому засніженому лісі. Бовваніють удалині ялини, виблискують інеєм розлогі сосни, сиплють насіння берези, гнуться від снігу кущі... Натрапили на малинник. Згадали, як тут улітку ласували смачними ягодами. Сергійко навіть губи облизав.

— Не роби так, бо пошерхнуть,— застеріг Петько.

— Ягід захотілося? — запитав Озивайко.

— То що з того,— скрушно похитав головою Сергійко.— Хоча ти ж усе можеш — зроби так, щоб ягоди були!

— Для цього самого Озивайка мало! — всміхнувся Петько.— Треба ще братів-місяців знати. Пригадуєте — я читав вам казку про дванадцять місяців? Отоді брати-місяці і ягодами б нас почастували, і квітами порадували.

— Ягодами і без них пригощу,— запропонував Озивайко.— Ходімо швидше!

Тільки-но вийшли на узлісся, натрапили на невеличке! болітце. Високі купини подекуди випиналися з-під снігу.

Озивайко нахилився. Потім простягнув долоню — й усі аж ойкнули: на ній іскрилися червоні ягоди.

— Журавлина! — впізнала Маринка.— Вона така кисла, аж щелепи судомить!

Та Озивайко її не слухав і діставав дітям з-під снігу все нові й нові пригорщі ягід.

— А тепер куштуйте!

Діти їли журавлину й дивувалися:

— Зовсім не кислі, навіть солодкі!

— Ягоди з-під снігу завжди солодкі,— пояснив Петько.

Коли, вертаючи додому, йшли повз велетенські сосни, Озивайко ступив зі стежини і знову почав щось вигрібати з-під снігу.

— А тут які ягоди? — запитав Сергійко.
Та, виявляється, Озивайко не ягоди шукав.

— Ти казав, Петре, що й квіти у лісі взимку лише з братами-місяцями можна знайти! — хитро примружився.— А це що по-вашому?

— Барвінок! — зрадів Петько зеленому пагонові.— Погляньте, який гарний! А найголовніше — холоду не боїться.

СНІГОВА КІРКА

Завірюха під ранок вгомонилася. Ударив мороз, утворив на сніговій поверхні тверду кірку — наст. Діти сміливо ступали по ній і не провалювались.

— Гарно як! — радів Тарасик.— По такому снігові навіть на ковзанах можна кататися.

Та Озивайко, до якого діти прийшли в гості, не поділяв Тарасикового захоплення.

— Біда прийшла до лісу,— сумно сказав він.— Вас, дітлахів, ця кора витримує, а от лось провалюється, ранить ноги об гострий лід... І тетерукам не мед: учора вони поховалися від заметілі під сніг, а сьогодні ніяк не можуть вибратися з-під льодового панцира.

— Ми допоможемо їх визволяти! — вигукнув Тарасик.

— Гаразд,— погодився Озивайко.— Беріть тоді з купи хмизу по ціпку й ходімо за мною.

Озивайко показував місця, де сиділи птахи, а діти обережно розбивали палицями льодову кірку. Полонянок не треба було

запрошувати на волю, вони рвучко виринали з снігу — малі аж сахалися, боячись, що котрась ненароком зачепить їх крилом.

— З птахами ми впоралися! — повеселів Озивайко.— Тепер ходімо до лісової річки — там щось сполохало бобрів.

...Бобри зробили собі хатку посеред річки. Трохи нижче за течією спорудили греблю, а тому навіть улітку вода в цьому місці ніколи не спадала. До бобрового помешкання й дістатися нелегко, а щоб всередину потрапити — то й мріяти хижакові нема чого. Та взимку, коли річка вкривалася льодом, бувало чимало охочих відвідати боброву хатку. Але бобри добре подбали про свою безпеку: зліплені зі стовбурів дерев, гілля, водоростей та мулу, стінки їхнього помешкання на морозі ставали дуже міцними, і хижак, лиш ковтнувши слинку, мусив бігти далі у пошуках здобичі.

Чому ж зараз такі стривожені бобри?

Озивайко довго вслухався у ледь чутний шум води, а потім пояснив дітям:

— На зиму бобри заготовили собі харч — стовбурці осики та верби — і склали у воді біля берега. А щоб легше тягати його до хатки, на дні річки поробили рівчачки. І ось тепер, коли вдарив мороз, вода на мілині промерзла до дна й бобри не можуть витягти стовбури з криги.

— Що ж буде з бобрами? — вжахнулась Маринка.— Невже загинуть?

— Доведеться їм трохи поголодувати! — заспокоїв дівчинку Озивайко.— Однак голодна смерть звіркам не загрожує: бобри мають добрий запас жиру, та й бідувати їм не довго — за кілька днів настане відлига.

— Про яку це ти відлигу говориш! — Тарасик став розтирати задубілі щоки.

— Наприкінці лютого завжди так буває,— сказав лісовичок.— То мороз, то відлига... І березень уже на порозі. А березень, знаєте, місяць весняний...

...Коли збиралися додому, побачили яскраво-рудого, як вогонь, лиса. Винюхував щось на снігу.

— Мишей шукає,— пояснив Озивайко.

Лис несподівано став бити лапами по льодяній кірці— хотів, напевно, пробити її, щоб упіймати здобич. Та не вистачило в нього сили, то й подався геть.

— Там, у полі, скирта соломи стоїть,— мовив Озивайко,— у ній мишей чимало, туди він і подався!

Тарасик запропонував постежити за лисом, та Петько поглянув на сонце, що вже торкалося верхівок високих дерев, і повів дітей додому.

ПРОВІСНИКИ ВЕСНИ

Озивайка сьогодні не впізнати: замість білого кожушка на ньому зелененька штормівка, на ногах чобітки. Весело виблискують голубі очі, чуб завзято вибивається з-під зеленого кашкета.

— Чи не зарано ти, Озивайку, у весняне вбрався? — здивувався Петько.— Ще снігу чимало...

— І все-таки, Петре, весна вже на порозі,— всміхнувся Озивайко.— Хіба не чуєте?

Усі прислухалися.

Зінь-зінь-зінь-зііі-ціік! — пролунало над головою.

— Вівсянка! — впізнав руденького птаха Петько.— Про що вона, Озивайку, співає?

— А ти прислухайся! — порадив лісовичок.— Чи не схоже це на слова: "Покинь сани, візьми віз"?

— І справді схоже! — плескали в долоні діти.

— Так вівсянка не лише сама любій весні радіє, а й людям підказує, щоб не захопило їх зненацька бездоріжжя. А ще вона радіє, що з весною їй уже не доведеться разом з горобцями у пошуках їжі гасати.

Неподалік дятел вдарив по стовбуру, а тоді щось як загуде, немовби на товстій струні заграли. Малі відразу й про вівсянку забули.

— Хто то, Озивайку?

А той сміється:

— Ходімо подивимось!

Перейшли до сухої сосни. Буревій зламав їй верхівку, але тріска лишилась стриміти. Дятел б'є дзьобом по ній — от тріска й деренчить. Лунає пісня по всьому лісу.

— Теж забавку знайшов! — усміхнувся Тарасик.

— То не забавка,— заперечив Озивайко.— То великий строкатий дятел (так звать цього птаха) сповіщає інших дятлів, що ця частина лісу його.

— Навіщо дятлам ліс ділити? — здивувалася Маринка.— Адже вкупі веселіше жити!

— Е ні, Маринко! — сказав Озивайко.— Кожен дятел лікує в лісі свої дерева. Від того і лісу найкраще — жодного дерева дятли не проминуть, та й інші птахи знають, де причаїлися личинки.

— Аж триста разів на день приносять дятли їжу своїй малечі! — уточнив Петько.

Вийшли на дорогу. Йти по вкатаних саньми коліях було слизько, до того ж у видолинках стояла тала вода. Діти обережно ступали посередині.

— А чого це птахи біля води крутяться? — помітив зграйку синичок Тарасик.— Невже купаються?

— Купатися їм ще рано,— засміявся Озивайко.— А от напитися снігової водиці поспішають!

— Таж вона холодна! — аж замружилася Маринка.

— Зате цілюща! — мовив Петько.— Навіть якщо кури її п'ють — то несуть більше яєць...

Озивайко нагадав дітям, що час уже із старшими братами та батьками майструвати шпаківні, синичники, адже йде весна.

І лісовичок гайнув до лісу — тепер роботи у ньому невпрогорт. Всі дивилися йому вслід, тільки цікавий Тарасик зачерпнув долонею снігової води і, хоча ковтнути побоявся (ще, бува, ангіну дістанеш!), лизнув її — адже цілюща!